

Sipoon kunta
Kari Ojamies

Lausunto Sipoon Brobölen padon tulvasuojelun ja kalojen vaellusyhteyden parantamissuunnitelmasta

Brobölen padon kunnostussuunnitelmien myötä Porvoon museo kirjoitti lausunnon (PoM28/2020 25.2.2020), jossa piti tarkempia tutkimuksia paikan historiasta ja rakenteista tarpeellisina. Brobölen padon/myllyn paikka arvoitettiin alustavasti kiinteäksi muinaisjäännökseksi, sillä Museoviraston ohjeen mukaan näin tulee tehdä myllyn/patojen paikoilla, joilla on pitkä käyttöhistoria ja mahdollisesti säilyneitä vanhoja rakenteita, vaikka nykyiset rakenteet olisivatkin pääasiallisesti myöhemmältä ajalta. Porvoon museo ja Museovirasto osallistuivat tapaamiseen Brobölen padolla kesäkuussa 2021, jossa vaihtoehtoisia suunnitelmia käytiin läpi. Tässä tapaamisessa myös todettiin, että päätösten tueksi tarvitaan lisäselvityksiä.

Kulttuuriperintöselvityksen toteutti Museoviraston arkeologiset kenttäpalvelut syksyllä 2021 (Väisänen). Selvityksessä käytiin läpi kirjallisia tietoja sekä vanhoja karttoja ja olemassa olevat rakenteet käytiin dokumentoimassa tilauksessa osoitetulta alueelta. Paikalla on ollut todennäköisesti mylly jo ennen 1500-lukua, mutta varmoja todisteita sellaisesta on 1800-luvun alkupuolelta, jolloin mylly rakennettiin Brobölen koskeen Sipoonjoen itäpuolelle. Tämä mylly tuhoutui kevättulvassa ja uusi mylly rakennettiin joen länsipuolelle 1855. 1900-luvun alkupuolella paikalla aloitettiin sahatoiminta ja länsirannalle rakennettiin useita muitakin rakennuksia. Toiminta päättyi 1960-luvulla ja rakennukset purettiin 1970-luvulla. Vuonna 1995 padon länsipuolelle rakennettiin kalatie.

Selvityksen mukaan alueella on ollut pato tietävästi viimeistään 1800-luvun puolivälin tietämillä. Selvityksen mukaan olemassa olevat rakenteet ajoittuvat todennäköisesti 1900-luvun alkuun. Tasatulla alueella joen länsipuolella on mahdollista, että maasta löytyisi 1800-luvun myllyn tai myllytuvan rakenteita. Viimeisimmän sahan rakentamisessa on saatettu käyttää hyväksi vanhempia perustuksia, jotka voivat olla säilyneet. Joen itärannalla on näkyvillä 1800-luvun alkupuolen myllyn rakenteita.

Sipoonjoen tulvasuojelun ja vaellusyhteyden parantamisesta on tehty selvitys (AFRY), jossa tarkastellaan kahta vaihtoehtoa: padon purkamista ja koskialueen kunnostamista (A) ja nykyisen kalatien korjaamista niin, että pato voidaan säilyttää ja koskialue kunnostaa (B). Selvityksen mukaan kalankulun edistämistä ajatellen molemmat vaihtoehdot ovat toimivia.

Muinaisjäänösmerkki on siirretty padon länsirannalta itärannalle, jossa arkeologisen selvityksen mukaan on näkyvillä 1800-luvun alkupuolen myllyn rakenteita. 1900-luvun rakenteet eivät näin ollen ole muinaismuistolain suojelemia, mutta niitä voidaan pitää kulttuuriperintökohteena, joka tulee pyrkiä säilyttämään.

Vaihtoehto A:ssa lohkokivinen ylivirtauspato ehdotetaan purettavaksi. Vaihtoehto säilyttäisi rantamuurit sekä poistaisi olemassa olevan kalatien pois käytöstä. Vaihtoehto muuttaa maisemaa merkittävästi purkaen historiallisen rakenteen ja muuttaen jokimaisemaa myös veden virtauksen osalta. Vaihtoehto B:ssä pato ja reunamuurit säilytetään ja olemassa olevaa kalatietä, kosken länsirannalla, parannetaan ja levennetään rannan puolelta. Vaihtoehto B muuttaa myös maisemaa, koska uoman levennys muuttaa rantaluiskaa ja rannan kivipengerryksiä. Pengerrykset ovat selvityksen mukaan myllyalueen 1900-luvun vaihteita. Aluetta on tasattu rakennuksien purkamisen jälkeen. Porvoon museo katsoo, että kokonaisvaikutus maisemallisesti on merkittävästi vähäisempi vaihtoehdossa B ja se myös mahdollistaa padon säästämisen historiallisena muistomerkkinä vesivoiman hyödyntämisessä Brobölessä.

Porvoon museo toteaa lausuntonaan, että esitetyistä vaihtoehdoista B turvaa parhaiten alueen kulttuuriympäristön arvot ja mahdollistaa alueen kehittämisen kulttuuriympäristö huomioiden. Museo kannattaa vaihtoehtoa B. Kunnostustöissä tulee huomioida, että itärannan rakenteet ovat edelleen muinaismuistolain rauhoittamia.

Juha Jämbäck
Vt. Museonjohtaja

Kirsi Toivonen
Rakennustutkija

Riikka Mustonen
Arkeologi

Tiedoksi:

ELY
Museovirasto, kirjaamo@museovirasto.fi